
Београдска дефектолошка школа
Вол. 17 (1), бр. 49, 97-111, 2011.

УДК 376.4
Примљено: 20.1.2011.
Оригинални научни чланак

ИНДИВИДУАЛНЕ РАЗЛИКЕ УЧЕНИКА СА ЛАКОМ ИО И НАСТАВА

Србољуб Ђорђевић

Универзитет у Нишу, Учитељски факултет у Врању

У раду су приказани резултати истраживања индивидуалних разлика у језичком и правописном образовању, као и календарском узрасту ученика са лакоом ИО основношколског узраста. Истраживање је обављено на узорку 230 ученика са лакоом ИО полазника трију основних школа за ученике са лакоом ИО.

Добијени резултати извршеног истраживања указују на постојање великих индивидуалних разлика у знању и календарском узрасту међу ученицима са лакоом ИО. Разматрајући ове индивидуалне разлике можемо се запитати какав однос постоји између њих и начина остваривања наставног процеса. Овакви резултати извршеног истраживања неминовно упућују на закључак да би на разред ученика са лакоом ИО требало гледати као на групу ученика сасвим неједнаког знања и могућности, што захтева и императивно намеће потребу за индивидуализацијом наставе. Сходно томе, посебно је анализиран Наставни план и програм основног образовања и васпитања за ученике са лакоом ИО и могућност индивидуализације наставе.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: ученици са лакоом ИО, индивидуалне разлике, настава, индивидуализација наставе

УВОД

Савремена школа настоји да у настави уважи ученикову индивидуалност, те је последица тога захтев за различитим облицима индивидуализације наставе. Ова тенденција узрокована је, пре свега, одговарајућим научним сазнањима о веома неједнакој развијености ученика истог разреда. Постојање овако великих индивидуалних разлика међу ученицима једног разреда нужно захтева и одговарајуће промене у организа-

цији и извођењу наставе како би она била оријентисана ка индивидуалним способностима и могућностима ученика. Велике индивидуалне разлике међу ученицима једног разреда јасно указују на ограниченост примене наставног поступка једнаког за све. Због тога се у савременој школи истиче потреба за уважавањем индивидуалних разлика међу ученицима. Последица тога јесте појава различитих облика и начина извођења индивидуализоване наставе. Иако се применом свих облика не остварује потпуна индивидуализација наставе, они несумњиво омогућују стварање повољнијих услова за успешнији развој и напредовање већег броја ученика у настави.

„Свако ко се бави наставним радом у основној школи за лако интелектуално ометене ученике зна да су ови ученици међусобно слични само по коефицијенту интелигенције, али да међу њима постоје одређене индивидуалне разлике у осталим својствима, као, на пример: начину и брзини учења, интересовањима, мотивацији, ставовима, телесним својствима и слично. Постојање ових индивидуалних разлика узрок је многих тешкоћа код наставника и самих ученика. Код наставника постојање ових разлика међу ученицима отежава да наставу прилагоде ученицима, а код ученика оне онемогућују успешно праћење наставе, па и доводе до њихове слабе адаптације у разреду. Познавање тих разлика међу ученицима јесте један од главних фактора успешности наставе. Ово, пре свега, због тога што од величине индивидуалних разлика ученика са лакоом ИО зависи и сама организација и извођење наставе“ (Ђорђевић, 2010:181-182).

Имајући у виду речено, посебно нас је занимало да испитамо колике су индивидуалне разлике у језичком и правописном образовању, као и календарском узрасту код ученика са лакоом ИО основношколског узраста. Рад, иначе, представља сегмент ширег истраживачког пројекта базираног на испитивању ефикасности облика индивидуализације наставе српског језика у поређењу са традиционалним обликом организације ове наставе (Ђорђевић, 2003).

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Узорак истраживања

Истраживање је спроведено у три школе и то у: ШОСО „Вуле Антић“ у Врању, ШОСО „11. октобар“ у Лесковцу и ШОСО „14. октобар“ у Нишу. У све три школе истраживањем су била обухваћена сва одељења од V до VIII разреда. Укупно је тестирано 230 ученика са лакоом интелектуалном ометеношћу у оквиру све три школе. Дистри-

буџија тестираних ученика по школама и разредима приказана је у Табели 1.

Табела 1– Узорак ученика са ИО по школама и разредима

Школа	РАЗРЕД				Укупно:
	V	VI	VII	VIII	
ШОСО „Вуле Антић“	31	26	18	16	91
ШОСО „11. октобар“	9	20	16	14	59
ШОСО „14. октобар“	18	20	21	21	80
Укупно:	58	66	55	51	230

МЕТОДЕ, ИНСТРУМЕНТИ И ПРОЦЕДУРА ИСТРАЖИВАЊА

С обзиром на постављени циљ и задатке, у овом истраживању је коришћена метода теоријске анализе и експеримент са системом паралелних група. У истраживању је, поред осталих техника, коришћена техника тестирања, а од инструмената тест Српски језик ИТЈЗ. Тест се, иначе, састоји од 63 задатка који обухватају целокупно градиво програмско-тематског подручја „Језик и правопис“ које би ученици са лаким ИО требало да усвоје током свог школовања од I до VIII разреда основне школе.

Тест Српски језик ИТЈЗ је проверен путем претходног, пробног коришћења у ШОСО „Вуле Антић“ у Врању. Том приликом су била обухваћена тринаест одељења од III до VIII разреда наведене школе. Тестирано је укупно 112 ученика са лаким интелектуалном ометеношћу. На основу добијених резултата са тестирања израчунате су основне мерне карактеристике теста: Индекс релијабилности теста r_{tt} је 0,96. Релијабилност теста је израчуната Кудер-Ричардсоновом (Kuder-Richardson) методом рационалне еквивалентности. Како је том приликом коришћена и паралелна форма истог инструмента за финално тестирање и то тест Српски језик ФТЈЗ, њихова поузданост се измерила и уз помоћ Пирсоновог коефицијента корелације и његова висина износи $r_{xy} = 0,97$. Дискриминативна вредност задатака теста одређена је помоћу бисеријског коефицијента корелације.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

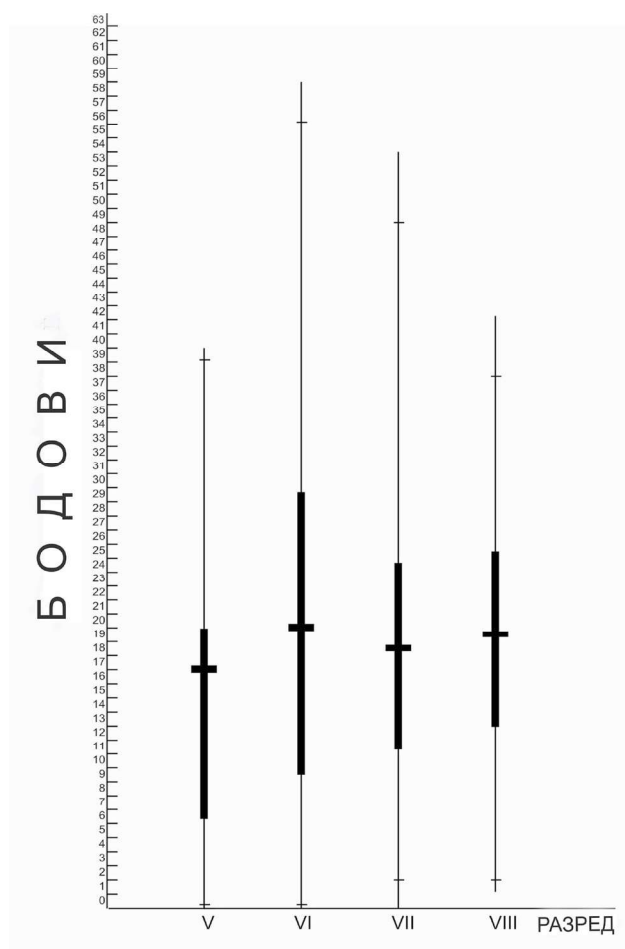
Разлике у језичком и правописном знању ученика са ИО истог разреда

Како смо навели, истраживањем је било обухваћено 230 ученика све три школе. У свакој школи тестирани су сви ученици од V до VIII разреда. Тестирање је извршено истим тестом како би се могле вршити компарације међу разредима. За тестирање је коришћен тест Српски језик ИТЈЗ. Тест не бисмо посебно описивали, јер смо то већ раније учинили, али бисмо још једанпут напоменули да садржи 63 задатка који обухватају целокупно градиво програмско-тематског подручја *Језик и правопис* које би ученици са лакоом интелектуалном ометеношћу требало да усвоје од I до VIII разреда основне школе, те да се због тога могао користити за наведену сврху.

Резултате тестирања језичких и правописних знања посматраћемо са два аспекта: *са аспекта индивидуалних разлика и са аспекта величине утврђених разлика*. На овом месту се неће разматрати успех односно неуспех који су ученици показали у језичком и правописном образовању, него преваходно разлике у њиховим постигнутим резултатима.

Пре него што пређемо на разматрање добијених резултата тестирања језичких и правописних знања ученика са лакоом ИО дали бисмо објашњење о начину њиховог приказивања на приложеном Графику А. Вертикална линија представља целокупну дистрибуцију постигнутих резултата на тестирању у одређеном разреду. Тако, у V разреду линија се креће од 0, што чини најнижи резултат који је у овом разреду постигнут, до 40, што је највиши резултат у том истом разреду. Сви остали резултати распоређени су између тих двеју крајњих тачака. Задебљани део вертикалне линије чини 50% просечних резултата (Q_1 до Q_3), а хоризонтална линија на задебљаној линији представља медијан (вредност која дели дистрибуцију свих резултата на два једнака дела). Део линије који је изнад задебљане линије чини 25% резултата изнад просека (Q_1), а део испод задебљане линије чини 25% потпросечних резултата (Q_3). На оба краја дате вертикалне линије хоризонталном цртом је одвојено 2% највиших и 2% најнижих резултата тако да се између две наведене црте налази 96% свих резултата.

Варијабилност резултата у сваком разреду разматраћемо следећим редоследом: *тотални распон варијабилности, варијабилност резултата код 50% просечних ученика, код 25% ученика изнад просека и код 25% ученика испод просека*.

Графикон А. : Резултати теста Српски језик ИТЈЗ

При посматрању резултата са теста Српски језик ИТЈЗ на приложеном Графикону А, може се запазити да постоји, готово у сваком разреду, велики распон између најнижих и највиших постигнутих резултата. Највећа разлика између најнижег и највишег резултата налази се у шестом разреду (разлика је 59). Најмања разлика између најнижег и највишег резултата, пак, налази се у V разреду (распон је 40). У VII разреду линија која показује целокупну дистрибуцију постигнутих резултата се креће од 0, што је најнижи постигнути резултат у овом разреду, до 54, што је највиши резултат; док се у VIII разреду тај распон креће од 1 до 42.

Анализа укупних резултата ученика од V до VIII разреда показује и следећу специфичност: распон између највиших и најнижих резултата постепено се смањује из разреда у разред. Ту чињеницу очигледно илуструје дужина вертикалне линије која приказује дистрибуцију резултата – у сваком наредном разреду линија је краћа. То практично значи да су у сваком наредном разреду мање разлике у распону између највиших и најнижих резултата и да разреди бивају, донекле, хомогенији, али ипак постоје огромне индивидуалне разлике у знању међу ученицима испитаних разреда.

Погледајмо сада резултате 50% просечних ученика са лаком ИО у разреду (резултати између Q1 и Q3 – задебљани део вертикалне линије). Резултати ове групе ученика (која се често узима као хомогена), такође показују прилично велику варијабилност. Распон између највишег и најнижег резултата код 50% просечних ученика шестог разреда износи 19 бодова, а код петог разреда 18 бодова. Тај распон између највишег и најнижег резултата код 50% просечних ученика нешто је мањи у седмом (13 бодова) и осмом разреду (12 бодова), но ипак доста велики. Ово указује на закључак (који треба даљим истраживањима потврдити) да се са узрастом разлике у групи просечних ученика са лаком ИО смањују, односно да та група бива хомогенија. Међутим, распон варијабилности резултата који је утврђен и код ове групе ученика указује да индивидуализована настава није потребна само најслабијим и најбољим ученицима, већ и просечним ученицима разреда.

Распон између најнижих и највиших резултата 25% ученика изнад просека показује да су резултати ове групе ученика са лаком интелектуалном ометеношћу најхетерогенији. Варијабилност резултата ове групе ученика готово у свим разредима је знатно већа од варијабилности резултата осталих категорија ученика у разреду. Индивидуалне разлике у резултатима 25% изнадпросечних ученика са лаком ИО у сваком су разреду двоструко, а негде и троструко, веће од разлика које постоје у резултатима осталих категорија ученика разреда. Највећа варијабилност резултата код ове категорије ученика утврђена је у шестом разреду и износи 29 бодова.

Сасвим другачију слику налазимо код резултата групе 25% ученика испод просека. Варијабилност резултата ове групе ученика готово у свим разредима је знатно мања од варијабилности резултата групе 50% просечних ученика, а поготово групе 25% ученика изнад просека. Ово указује да је група 25% ученика испод просека релативно најхомогенија група ученика. Интересантно је овде истаћи да се релативна хомогеност ове категорије ученика манифестује у њиховом незнању, док се хетерогеност четвртине ученика са лаком ИО изнад просека манифестује у

њиховом знању. Међутим, и код ове групе ученика може се приметити благо повећање варијабилности резултата из разреда у разред.

Уколико погледамо резултате 2% најбољих и 2% најслабијих ученика у свим разредима уочићемо идентично стање као и код 25% ученика изнад просека и 25% ученика испод просека. Индивидуалне разлике 2% ученика изнад просека у сваком разреду су веће од разлика у резултатима 2% најслабијих ученика.

Након анализе резултата језичког и правописног образовања ученика са лаком ИО у испитаним разредима, указали бисмо на величину индивидуалних разлика код испитаних ученика изражавајући је у годинама.

Ако пажљиво, на приложеном графикону, погледамо дистрибуцију резултата у језику и правопису ученика шестог разреда, уочићемо да су резултати најбољих ученика тога разреда бољи од резултата просечних ученика осмог разреда и да су можда једнаки са просечним резултатима првог или другог разреда средње школе. С друге стране, најнижи резултати на које наилазимо у шестом разреду сигурно су слабији од просечних резултата трећег и другог разреда ОШ. На основу тога произилази да су најслабији ученици са лаком ИО шестог разреда, по језичком и правописном образовању, на нивоу ученика са лаком ИО првог разреда основне школе. Ако су, дакле, најбољи ученици шестог разреда у свом језичком и правописном образовању на нивоу просечних ученика првог или другог разреда средње школе, а најслабији ученици истог разреда на нивоу просечних ученика првог или другог разреда основне школе, разлика између најбољих и најслабијих ученика са лаком ИО шестог разреда, изражена у годинама, износи седам, осам и више година школовања. Ако размотримо величину индивидуалних разлика и у свим осталим разредима, наилазимо на готово исту ситуацију као и у шестом разреду.

Разлике, међутим, између осталих категорија ученика у једном конкретном разреду су мање, но ипак постоје.

Разлике у узрасту ученика са ИО истог разреда

Поред испитивања постојања индивидуалних разлика у знању ученика са лаком ИО, занимало нас је и колике су разлике у календарском узрасту ученика са ИО истог разреда које смо нашим истраживањем обухватили. Ове разлике су нас интересовале због тога што сматрамо да разлике у старости ученика условљавају у извесном смислу и разлике у њиховим способностима, те је познавање тих разлика за наставника веома корисно.

Испитивањем узраста ученика у појединим разредима учавамо да у свим разредима постоје велике узрастне разлике међу ученицима са лаком ИО. Величина разлика између најмлађих и најстаријих ученика разреда се креће у распону од три до пет година. Карактеристично је да већину сваког разреда не чине ученици само једне године старости, већ три узастопне године живота, као и то да се у сваком разреду налази доста већа група ученика која је за годину дана старија од узраста ученика који одговара за дотични разред.

Величину узрастних разлика у годинама живота код ученика са лаком ИО одређеног разреда приказали смо у табели 2.

Табела 2 – Разлике у годинама живота ученика са ИО од V до VIII разреда ОШ

Разред	V	VI	VII	VIII
Узрастне разлике	5	4	3	4

Уколико бисмо погледали у којим се све разредима налазе ученици рођени исте године запазили бисмо да се неки налазе у свим разредима. На готово идентичну дистрибуцију ученика наилазимо и при посматрању које се генерације ученика налазе у истом разреду. Колики је проценат ученика старијих од узраста разреда у коме се налазе приказали смо у табели 3.

Табела 3 – Процент ученика старијих од узраста разреда у коме се налазе

Разред	V	VI	VII	VIII
%	66,66	71,42	73,33	77,19

На основу добијених података се види да у сваком разреду има далеко више старијих ученика од узраста који се тражи за одређени разред, те се, на основу тога, може поставити питање какав однос постоји између успеха ових ученика и успеха ученика чији календарски узраст одговара узрасту разреда у коме се налазе. Да ли старији ученици имају већи и бољи успех и обрнуто? Одговор на ово питање нисмо потражили јер нам то и није био циљ, али би занимљиво било позабавити се и тим проблемом у даљим истраживањима.

Постојање овако великих разлика у годинама живота ученика са лаком ИО одређеног разреда свакако има утицаја и на њихов физички развој, што ће директно захтевати њихово поштовање у настави физичког васпитања преко њене организације и извођења.

Индивидуалне разлике ученика са лаком ИО и настава

На основу резултата добијених извршеним емпиријским истраживањем можемо закључити да постоји веома велика варијабилност резултата свих испитаних категорија ученика са лаком интелектуалном ометеношћу у свим испитаним разредима, као и то да је та варијабилност резултата *правило*, а опсег те варијабилности изненађујуће велики. Овакви резултати истраживања неминовно упућују на закључак да на разред ученика са лаком ИО треба гледати као на групу ученика сасвим неједнаког знања и могућности, што захтева и императивно намеће потребу за индивидуализацијом наставе.

Посматрајући овако утврђене разлике међу ученицима са лаком ИО истог разреда недвосмислено можемо закључити о успешности наставног поступка једнаког за све. Таква настава била би повољна само за мали број ученика са лаком ИО у разреду, док би за већину била непримљена, а самим тим и недовољно успешна.

На основу утврђених чињеница о постојању огромних разлика у нивоу језичког и правописног образовања ученика са лаком ИО свих испитаних разреда, јасно се намеће захтев за одређеним променама у организацији и извођењу наставног процеса у том смислу да се „универзални“ наставни поступак мора заменити интензивираним индивидуализацијом наставе како би она била успешна. Сама индивидуализација наставе мора бити утемељена на индивидуалним разликама међу ученицима, самосталном и слободном раду и учењу ученика (Meuer, 2002).

На почетку 21. века савремена основна школа, па и школа за ученике са лаком интелектуалном ометеношћу, мора да покуша да одговори на све изазове које пред њу поставља *друштво* и *потребе развоја детета* и да наставу учини квалитетнијом (Kotova, Granićina, Savinova, 2007).

За успех ученика са лаком интелектуалном ометеношћу у основној школи неопходно је прилагођавање наставе и програмских захтева могућностима и потребама ученика. То подразумева примену индивидуализоване наставе у раду са овом популацијом ученика, за шта наставник треба да буде добро припремљен. Први услов од кога зависи успешност прилагођавања наставе индивидуалним разликама ученика јесте наставничково познавање ученика и величине индивидуалних

разлика које постоје међу њима, о чему већина наставника у школи за ученике са лаком интелектуалном ометеношћу нема јасну представу. Поред тога, да би се настава у школама за ученике са лаком интелектуалном ометеношћу ускладила са њиховим индивидуалним разликама требало би наставнике, током њиховог школовања, а и касније, путем различитих облика усавршавања, упознати са техником индивидуализације наставе (Ђорђевић, 2003). На тај начин створиће се и основни предуслови за успешно „одговарање“ наставника на потребе учења и индивидуалних својстава ученика са лаком интелектуалном ометеношћу као једном од нивоа одговорности наставника, на чему се инсистира и у документима ОЕСД-а (ОЕСД, 2005).

Наставни план и програм и могућност индивидуализације наставе

Када је реч о Наставном плану и програму основног образовања и васпитања за ученике са лаком ИО¹ и могућностима индивидуализације наставе најпре бисмо пажњу посветили Правилнику о наставном плану и програму основног образовања и васпитања за ученике са лаком ИО.

Правилником о Наставном плану и програму уређено је да одељење за ученике са лаком ИО може да има до шест ученика. Оваквом величином одељења створене су основне претпоставке за могућност успешне примене интензивнијих облика организације наставе као што је индивидуализација, која се не може успешно реализовати у одељењима која имају велики број ученика. Поред тога, сама организација наставе на принципу индивидуализације је доста сложен и деликатан дидактички подухват који, поред осталог, у великој мери зависи од познавања индивидуалних разлика међу ученицима и захтева за њиховим правилним третирањем. Имамо ли на уму да разумевање важности индивидуализације наставе проистиче управо из познавања индивидуалних разлика, сасвим је разумљиво да наставници, који не познају разлике, неће разумети ни потребу за прилагођавањем наставе ученицима. Не може се, дакле, осећати и разумети важност онога што се не познаје. Настава коју изводе наставници који недовољно познају индивидуалне разлике својих ученика јесте мање више једнака за све ученике. Оваква организација наставе подједнако ставља у неповољан положај, како боље ученике тако и оне са потпросечним могућностима. Првима је таква

¹ Наставни план и програм основног образовања и васпитања за ученике лако ментално ометене у развоју, Службени гласник РС, Просветни гласник, бр.19/93.

настава сувише лака и може представљати игру, а другима претешка. Крајњи циљ индивидуализације наставе јесте да се извођење наставе прилагоди сваком ученику који учествује у њој. Одељења са малим бројем ученика омогућују да наставник што боље упозна све ученике, као и величину и природу индивидуалних разлика у различитим аспектима њиховог развоја. Сама свест о постојању и величини индивидуалних разлика међу ученицима требало би позитивно да утиче на промену наставничког гледања на разред као на групу ученика које он образује и васпитава. Субјективни предуслови за прилагођавање наставе индивидуалним разликама ученика односе се, пре свега, на ослобађање наставничког мишљења од традиционалних окова који га спречавају да на разред гледа као на групу ученика неједнаких знања и могућности. На тај начин наставник ће, у организацији наставног рада, одељење као образовну групу узимати онакво какво оно јесте и наставу прилагођавати ученицима, а не ученике прилагођавати настави.

Правилником се уређује и систем организације наставе тако да се она од I до IV разреда организује и изводи као разредна, а од V до VI-II разреда као разредно-предметна, где се предметна настава изводи само из ликовне и музичке културе и физичког васпитања. Оваквим системом организације наставе у основној школи за ученике са лаком ИО додатно су створене основне претпоставке за упознавање индивидуалних разлика међу ученицима и праћење њиховог развоја и напредовања. Дакле, такав систем организације наставе омогућује да један наставник ради са ученицима одељења почев од I па до VIII разреда чиме наставник дуго низ година проводи са једном групом ученика и у могућности је да их боље упозна и прати, што је прва етапа на путу индивидуализације наставе.

Наставни план основног образовања и васпитања за ученике са лаком ИО, као један од основних докумената којим се решавају основна питања организације наставног рада, својом концепцијом такође погодује примени индивидуализоване наставе. Када је реч о наставном плану у њему је, у односу на претходни, извршено друкчије груписање васпитно-образовних активности. Ове активности су разврстане на обавезне наставне активности, обавезне ваннаставне активности, изборне предмете и облике образовно-васпитног рада којима се доприноси остваривању плана и програма и циљева основног образовања и васпитања.

У оквиру обавезних наставних активности налази се седам наставно-васпитних области заступљених у свих осам разреда при чему су наставни садржаји у овом наставном плану концентрисани у једно језичко подручје, једно сједињено подручје природе и друштва и по

једно подручје математике, техничког образовања, ликовне културе, музичке културе и физичког васпитања. Оваква концепција наставног плана омогућује да се изради одговарајући материјал за индивидуализацију наставе и индивидуални рад ученика у оквиру одређених наставно-васпитних области почев од I па све до VIII разреда и не захтева израду великог броја таквих додатних приручника.

Посебну предност примене индивидуализације пружају обавезне ваннаставне активности и облици образовног-васпитног рада којима се доприноси остваривању плана, програма и циљева основног образовања и васпитања. Реализацијом ових васпитно-образовних активности отклањају се велики недостаци у организацији школе, а нарочито у организацији наставе као њене најважније образовно-васпитне делатности. Оне пружају услове да дође до пуног изражаја ученик са својим индивидуалним склоностима, интересовањима и способностима.

Осим учињених измена у Наставном плану основног образовања и васпитања за ученике са лаком ИО, извршене су одређене измене и у Наставном програму, посебно у наставним програмима за поједине наставне предмете. Основни разлог за наведене измене у Наставном програму био је, свакако, Наставни план и промене које су у њему уследиле, као и потреба да се и сами наставни програми иновирају и ослободе оног дела наставних садржаја који непотребно оптерећују ученике, а немају битни утицај на њихов развој и крајње ефекте васпитно-образовног рада. Оваквим приступом у Наставном програму ученици су ослобођени учења мање важних садржаја и меморисања многих, не тако битних података, и створене основне претпоставке за индивидуализацију наставе и могућност да ученици више времена посвете ономе што је битно за изучавање одређеног наставног предмета, чиме би се остварили већи васпитно-образовни резултати. Овде, посебно, наглашавамо да се оваквим приступом у планирању наставног програма настојала уважити природа детета са лаком ИО и створила основна претпоставка за прилагођеност наставног програма овој популацији ученика што, недвосмислено, представља хуманији приступ њиховом образовању и васпитању.

На крају, треба истаћи да смо свесни чињенице да је за потпуно и правилно идентификовање разлика међу ученицима потребно много више података о ученику него што их наставници имају. Ипак, за упознавање индивидуалних разлика међу ученицима као битном услову за рационално организовање индивидуализоване наставе, у поређењу са ранијим стањем у основним школама за ученике са лаком ИО, данас су створени много повољнији услови. Наиме, бољем информисању наставника и систематском прикупљању података о ученицима могу

много допринети, поред педагошко-психолошке службе, још и реедукатор психомоторике, логопед и наставник корективно-превентивних вежби и игара. Увођењем ових стручњака у основну школу за ученике са лаком ИО створене су и основне претпоставке, не само за боље упознавање индивидуалних разлика међу ученицима него и услови за њиховим адекватним третманом и смањивањем одговарајућих разлика међу њима.

ЗАКЉУЧАК

Истраживање је указало на питање постојања индивидуалних разлика међу ученицима са лаком ИО у знању из програмско-тематског подручја „Језик и правопис“, као и на величину тих разлика унутар једног разреда. Таква сазнања нужно захтевају обавезу да се у настави унутар једног разреда поштују индивидуалне разлике ученика и настава индивидуализује. То указује на чињеницу да даља истраживања треба да даду одговор на питање колике су индивидуалне разлике ученика са лаком интелектуалном ометеношћу унутар једног разреда у осталим својствима. Сазнања о постојању индивидуалних разлика међу ученицима, као и величини тих разлика, утицала би на наставнике да са резервом гледају на фронталну наставу, наставу једнаку за све ученике, да у свом раду наставни процес индивидуализују и прилагоде могућностима ученика, те на тај начин наставу учине ефикаснијом.

За успех ученика са лаком интелектуалном ометеношћу у основној школи неопходно је прилагођавање наставе и програмских захтева могућностима и потребама ових ученика. То подразумева примену индивидуализоване наставе у раду са овом популацијом ученика, за шта наставник треба да буде добро припремљен. Први услов од кога зависи успешност прилагођавања наставе индивидуалним разликама ученика јесте наставничково познавање ученика и величине индивидуалних разлика које постоје међу њима. Поред тога, да би се настава у школама за ученике са лаком интелектуалном ометеношћу ускладила са њиховим индивидуалним разликама требало би наставнике, током њиховог школовања, а и касније, путем различитих облика усавршавања, упознати са техником индивидуализације наставе.

На крају да истакнемо, будући да нема дилеме какву наставу желимо, квалитетну или не, не може бити ни дилеме треба ли или не треба наставу прилагођавати могућностима ученика са лаком ИО имајући у виду постојање одређених индивидуалних разлика у нивоу њиховог образовања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Blake, A.K. (1976): *The Mentally retarded*, New Jersey: Prentice Hall
2. Gronlund, N. (1974): *Individualizing Classroom Instruction*, Macmillan
3. Ђорђевић, С. (1997): Евалуација наставног плана и програма, *Београдска дефектолошка школа*, бр. 1, 144-148
4. Ђорђевић, С. (1997): Специфичности новог наставног плана и програма, *Београдска дефектолошка школа*, бр. 2, 87-93
5. Ђорђевић, С. (2003): *Ефикасност облика индивидуализације наставе у основној школи за лако ментално ретардиране ученике*, Београд: Дефектолошки факултет Универзитета у Београду
6. Ђорђевић, С. (2010): Успех ЛИО ученика ОШ у настави српског језика у оквиру програмско-тематског подручја „Језик и правопис“, *Београдска дефектолошка школа*, бр. 1, 181-190
7. Кирби, Р. и Џон, Р. (1978): *Индивидуалне разлике*, Београд: Нолит
8. Kotova, S. A. Graničina, O. A, Savinova, L. J. (2007): *Načalnoe obrazovanie v kontekste program Junesko "Obrazovanie dlja vseh"* Rosijskoe videnie, Sankt Peterburg
9. Meyer, H. (2002): *Didaktika razredne kvake*, Zagreb: EDUCA
10. OECD (2005): *Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers* (Overview).
11. *Наставни план и програм основног образовања и васпитања за ученике лако ментално ометене у развоју*, Службени гласник – Просветни гласник, бр. 19, Београд 1993.
12. Шарановић-Божановић, Н. (1980): *Могућност утицаја на когнитивни развој ученика који показују неуспех*, Београд, Просвета

INDIVIDUAL DIFFERENCES OF PUPILS WITH MILD INTELLECTUAL DISABILITY AND TEACHING

SRBOLJUB ĐORĐEVIĆ

Teacher Training Faculty, Vranje, University of Niš

SUMMARY

This paper presents the results of research on individual differences in language and orthography education, as well as in age of elementary school children with mild intellectual disabilities. The study was performed on 230 children with mild intellectual disabilities of three elementary schools for students with mild intellectual disability.

The results of performed studies indicate the existence of large individual differences in knowledge and calendar age among pupils with mild intellectual disabilities. Considering these individual differences we can ask ourselves what kind of relationship exists between them and the methods of teaching process. These results of conducted research inevitably lead to the conclusion that the class of pupils with mild intellectual disabilities should be regarded as a group of pupils of quite unequal knowledge and capabilities, which imposes and imperatively demands the need for individualization of teaching. Accordingly, it is necessary to analyze The Curriculum of Primary Education for pupils with mild intellectual disabilities and the possibility of individualization of teaching.

KEY WORDS: pupils with mild intellectual disability, individual differences, teaching, individualization of teaching